

Tóth Tibor

tibor.toth.bekesmki@katved.gov.hu

AZ ÖNKÉNTES MENTŐSZERVEZETEKRE VONATKOZÓ FELKÉSZÍTÉSI ELVEK ÉS NORMÁK ELEMZÉSE

Absztrakt

A katasztrófavédelem rendszere az elmúlt években jelentősen átalakult. Az átalakítást indukálták a hazai és nemzetközi viszonylatban bekövetkezett természeti és ipari katasztrófák, valamint a megváltozott biztonsági környezet. A katasztrófavédelem válaszreakálási rendszere a hivatásos katasztrófavédelmi szervezetek vezető szerepe mellett az önkéntesek szervezett bevonásával és alkalmazásával veheti fel eredményesen a küzdelmet a kihívások ellen. Az új katasztrófavédelmi törvény lehetőséget teremtett arra, hogy a hosszan tartó, nagy erő- és eszközigényű katasztrófavédelmi műveleteknél alkalmazzuk az önkéntes mentőszervezeteket. A releváns hazai és nemzetközi szakirodalom alapján kijelenthető, hogy az önkéntes mentőszervezetekre vonatkozó felkészítési módszerek és elvek fejlesztésével a beavatkozások hatékonysága növelhető.

The system of disaster management has significantly changed in recent years. The transformation induced by the occurred natural and industrial disasters of national and international scale, and the changed safety environment. The response system of disaster management including the leadership of professional organizations can only react the fight against the challenges with involvement and employment of volunteers. The new legislation of disaster management created an opportunity to apply the volunteer organizations in long-term and high demand disaster operations. Based on the relevant national and international literature, it can be concluded that improving the principles and standards of the preparation of voluntary disaster management rescue organisations can increase the effectiveness of interventions.

Kulcsszavak: katasztrófavédelem, önkéntes, mentőszervezet, nemzeti minősítés ~ disaster management, volunteer, rescue organization, national classification

BEVEZETÉS

A magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárok számára honvédelmi és katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – polgári védelmi kötelezettség írható elő. [1] A polgári védelmi szervezetek a köteles és önkéntesen jelentkező állampolgárok köréből, a beavatkozó katasztrófavédelmi erők megerősítésére hozhatók létre. A természeti és civilizációs eredetű veszélyeztető források hatásai elleni védelem az egyik legaktuálisabb nemzeti feladat ma Magyarországon, [2] ezáltal minden magyar állampolgárnak joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben. [3]¹ Ennek a társadalmi részvételnek egyik formája az önkéntességen alapszik, mely például a katasztrófák hatásainak csökkentését maga elé célul tűző civil szerveződések létrehozásában, az azokhoz történő csatlakozásban valósulhat meg.

A katasztrófák elleni védekezésre történő felkészüléskor fontos az önkéntes és köteles polgári védelmi szervezetek, valamint a mentőszervezetek készenlétének, felkészültségének, riaszthatóságának, alkalmazhatóságának, a valós élethelyzetekre való felkészülésüknek ellenőrzése, valamint a hivatásos katasztrófavédelmi erők önkéntesekkel való kiegészítése, a tényleges veszélyekre való felkészítés a cél. [2]

Polgári védelmi szervezet az a szervezet, amely önkéntes és köteles személyi állománya útján a katasztrófavédelemtől és hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvényben (a továbbiakban: Kat.) meghatározott, valamint fegyveres összeütközés idején végrehajtandó polgári védelmi feladatokat lát el. [3]² Létrehozás helye szerint lehet központi, területi, települési és munkahelyi polgári védelmi szervezet. Ezeket a polgári védelmi szervezeteket egészítik ki az önkéntes alapon, civil szerveződések formájában létrejövő mentőszervezetek. Az önkéntes mentőszervezet olyan szervezet, amely különleges kiképzésű személyi állománnyal rendelkezik, speciális technikai eszközökkel felszerelt, katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásainak kivédésére, felszámolására, katasztrófavédelmi feladatok ellátására, valamint emberi élet mentésére önkéntesen létrehozott civil szerveződés. [3]³ [4]

A katasztrófák elleni védekezéssel összefüggő feladatok ellátásában az önkéntesen segítséget nyújtó személyek, az önkéntesen közreműködő társadalmi és karitatív szervezetek is részt vehetnek. Az önként jelentkező társadalmi és karitatív szervezetek a katasztrófák elleni védekezéssel összefüggő feladatok ellátásában a hivatásos katasztrófavédelmi szervekkel kötött megállapodás alapján vehetnek részt.

Az országban működő önkéntes polgári védelmi szervezetek és az önkéntes mentőszervezetek a hazai katasztrófák és veszélyhelyzetek hatásai elleni védekezésben akkor vehetnek részt, ha a Nemzeti Minősítési Rendszer alapkövetelményeiről szóló 13/2013. számú BM OKF főigazgatói utasításban meghatározottaknak eleget téve a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve által lefolytatott eljárásban a minősítést megszerezték. [5] [6]

Mivel a meteorológiai és hidrológiai események egyre nagyobb kockázatokat jelentenek, ezért a hatékony operatív reagálást tekintve a hivatásos beavatkozó állományra egyre nagyobb nyomás nehezedik, ezáltal a katasztrófák következményeinek, káros hatásainak felszámolásában egyre nagyobb szerep hárul az önkéntességen alapuló mentőszervezetekre. [7][8] A hatékony és gyors beavatkozás érdekében törekedni kell a fentiek szerinti

¹ 1. § (1)

² I. fejezet 3. § 21. bekezdés

³ I. fejezet 3. § 19. bekezdés

szervezetek minél szélesebb körben történő magyarországi katasztrófa-elhárításba és felszámolásba való bevonására, létszámuk növelésére. A polgári védelmi szervezetek gyors reagálásának elérésével csökkenthetőek a környezeti kockázatok, ezzel párhuzamosan a lakosság védelme és biztonságérzete, – a helyben történő gyors és azonnali reagálással – növelhető. Ezen feladatok megvalósításához a szervezetek felkészítésére és gyakorlatoztatására van szükség. [9] [10]

AZ ÖNKÉNTES MENTŐSZERVEZETEK POLGÁRI VÉDELMI ALAPKÉPZÉSE

Az alapképzés olyan felkészítési forma, amely során a résztvevők a feladatuk ellátásához alapvetően szükséges ismeretek, jártasságok és készségek birtokába jutnak, időtartama 6 óra. Az alapképzésen elsajátítandó ismeretek az általános katasztrófavédelmi ismeretek, a munka- és balesetvédelmi szabályok, az alapvető egészségügyi ismeretek, valamint a beosztott személyek jogai és kötelezettségei.

Az általános katasztrófavédelmi ismeretek témakör, összesen 2 órában, a szervezet felépítéséről, működéséről, a vonatkozó jogszabályokról elsajátítandó alapvető ismeretek. Ezen ismeretek a katasztrófavédelem helye, szerepe, feladatai, a katasztrófavédelem irányítása, a katasztrófavédelem szervezete, a mentőszervezetek létrehozása, a polgári mentőszervezetek riasztása, a riasztás rendszere lehet. Továbbá lehet a lakosság tájékoztatásának, riasztásának módszerei, függelmi viszonyok, irányítás, jelentés és az utasításadás rendje a mentő szervezetben, a mozgósítás szabályai, a megalakítási helyen legjellemzőbb veszélyeztető hatások, az abból adódó kockázatbecslés és veszély-elhárítási tervezés, általános lakosságvédelmi feladatok is.

A munka- és balesetvédelmi szabályok témakörében összesen 2 órában elsajátítandó ismeretek az általános munka- és balesetvédelem, a kárterület felderítése közben betartandó szabályok, a műszaki mentés során betartandó szabályok, a szennyezett területről történő mentés biztonsági rendszabályai, tűzvédelmi ismeretek, az egyéni védőeszközök használata, a kritikus körülmények között végzett tevékenység higiéniai szabályai.

Az alapvető egészségügyi ismeretek témakörében összesen 1 órában elsajátítandó ismeretek az elsősegély-nyújtási ismeretek, a sérültek kimentése, mozgatása, radiológiai, biológiai és vegyi anyaggal érintett sérültek elsődleges ellátásának szabályai.

A beosztott személyek jogai és kötelezettségei témakörében összesen 1 órában elsajátítandó ismeretek a polgári védelmi kötelezettség alá tartozó személyek és a kötelezettség alól mentesülők köre, adatszolgáltatási, bejelentési, megjelenési kötelezettség és a polgári védelmi szolgálat, felmentés a megjelenési és a szolgálati kötelezettség alól, a polgári védelmi szolgálatot teljesítők jogosultságai és a kártérítéshez való jog, a polgári védelmi kötelezettség megsértésének következményei.

AZ ÖNKÉNTES MENTŐSZERVEZETEK POLGÁRI VÉDELMI SZAKKIKÉPZÉSE, ÉVES ISMÉTLŐ GYAKORLATOK EGYES OKTATÁSI KÉRDÉSEI

A szakkiképzés konkrét szakfeladatokra történő felkészítés, időtartama 8 óra az éves ismétlő gyakorlatok keretében. A szakkiképzés során elsajátítandó ismeretek a lakosságvédelmi ismeretek, és az egység különleges képességein felül, tevékenységéhez kapcsolódó más speciális ismeretek.

A lakosságvédelmi ismeretek témakörében, összesen 2 órában a veszélyeztető tényezők ismerete, kiemelten a helyi sajátosságokra, a polgári védelmi szervezetek megalakítása, alkalmazása, lakosságvédelmi feladatok, kitelepítés, kimenekítés, befogadás, elzárkózás és az egyéni védőeszköz használatának szabályai oktathatók.

Az egység tevékenységéhez kapcsolódó speciális ismeretek 6 órában leadott témakörében, a komponens feladatkörének megfelelően változhatnak az ismeretanyagok témakörei.

Az infokommunikációs egység vonatkozásában: az informatikai és kommunikációs eszközök kezelése, a riasztás végrehajtásának szabályai a polgári védelmi szervezetek és a lakosság körében, az együttműködő szervekkel történő kommunikáció.

Az egészségügyi egység vonatkozásában: elsősegély-nyújtási ismeretek, a sérültek felkutatása, a sérültek szállítása, járványügyi feladatok, a lakosság és az anyagi javak megelőző radiológiai, biológiai, vegyi védelme, a mentesítés, fertőtlenítés végrehajtásának speciális szabályai, szükség-védőeszközök.

A logisztikai egység vonatkozásában: logisztikai támogatási ismeretek, tervezés, polgári védelmi szervezetek anyagi-technikai feltételeinek biztosítása.

A műszaki egység vonatkozásában: műszaki kárfelszámolási és tűzoltási ismeretek, védekezési feladatok (rendkívüli téli időjárás, viharok, hőség, jégeső, árvíz, belvíz elleni védekezési feladatok, helyi vízkár-elhárítási feladatok), romosodott épületekben rekedt személyek, kulturális örökség védett elemeinek mentése, védelmi célú építmények létesítése.

A mentőszervezetek alap és szakkiképzését, felkészítését a megyei-, fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóságok, és a katasztrófavédelmi kirendeltségek hivatásos állománya hajtja végre. A speciális ismeretek oktatásához megfelelő szakmai képesítéssel, tapasztalattal, előadói képességgel rendelkező szakembereket kér fel az igazgatóság és a katasztrófavédelmi kirendeltség (például vízügyi szolgálatot). A mentőszervezetek felkészítését úgy kell megszervezni, hogy lehetőség szerint munkaidő után, vagy hétvégén kerüljön végrehajtásra.

A MINŐSÍTETT MENTŐSZERVEZETEKEL SZEMBEN TÁMASZTOTT FŐBB KÖVETELMÉNYEK

Személyi állománnyal kapcsolatos követelmények

Érvényes tagsági viszonyban, munkaviszonyban, illetve munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll a mentőszervezettel, illetve annak tisztségviselője. Rendelkezik a vonatkozó jogszabályokban meghatározott egészségügyi, pszichikai, fizikai alkalmassággal, illetve a mentőszervezet által vállalt tevékenységre a vonatkozó jogszabályok által előírt szakmai felkészültséggel, alapvető elsősegély-nyújtási ismeretekkel. Az egészségügyi tevékenység ellátásához rendelkezik a népegészségügyi szakigazgatási szerv engedélyével.

A mentésben való részvétel további feltételei

A szakmai képesítési és képzettségi alapkövetelményeknek való megfelelés, valamint a mentési képességre érvényes saját, vagy a mentőszervezet által kötött élet- és balesetbiztosítással való rendelkezés.

Műszaki, technikai követelmények

A mentőszervezet – mint üzemben tartó – felelős azért, hogy a mentéshez használt eszközök rendeltetésszerű használatra alkalmas állapota megfeleljen a hazai jogszabályi, műszaki követelményeknek, egyéb adminisztratív előírásoknak. A mentőszervezetnek a katasztrófák elleni védekezés infó-kommunikációs rendszerébe történő belépését a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve engedélyezi.

A NEMZETI MINŐSÍTÉSI RENDSZER USAR (VÁROSI KUTATÁS-MENTÉS) SZABÁLYAINAK ELEMZÉSE

A BM OKF a katasztrófavédelem rendszerében mentésbe bevonható, különlegesen felszerelt és felkészült önkéntes mentőszervezetek és önkéntes területi polgári védelmi szervezetek

részére kiadta az ENSZ INSARAG⁴ Irányelvek és Módszertan magyarra fordított változatát. [11]

A Szervezeti és Művelet Irányelv alaprendeltetése az, hogy a mentésbe bevonható önkéntes mentőszervezetek és önkéntes területi polgári védelmi szervezetek (a továbbiakban összegezve: szervezetek) részére ajánlasként megfogalmazzon egy alapvető szakmai követelményt. A BM OKF szándéka az, hogy azon szervezetekkel kíván a jövőben együttműködni, illetve azon szervezeteket kívánja a mentésbe, kárelhárításba bevonni, amelyek megfelelnek a minimum szakmai követelmény-rendszernek és ez alapján minősítetik magukat.

A szervezeteknek szóló minimum szakmai követelményrendszer egy Szervezeti és Műveleti Irányelv formájában kerül szabályozásra, hét szakterületet érintve:

- alapvető vízkár-elhárítási tevékenység,
- a városi kutató és mentő (USAR⁵), műszaki mentő képességek.
- kereső kutyás tevékenység,
- bűvár tevékenység,
- vezetés irányítás, logisztika,
- kötéltechnikai mentés,
- árvízi és vízi mentési képességek.

Az USAR szakterületen három minősítés adható ki: nehéz (javasolt létszám 55 fő), közepes (38 fő) és könnyű kategória (12 fő). A szakmai minősítést a BM OKF valamint a megyei igazgatóságok által kijelölt szakértői csoport végzi. A BM OKF egységesítette a BM OKF területi szerveinél megkötött Együttműködési Megállapodásokat. Szakmai követelményként elvárás, hogy azon önkéntes mentőszervezetekkel kerüljön megyei vagy fővárosi szintű Együttműködési Megállapodás megkötésre, amelyek megfelelnek a Szervezeti és Műveleti Irányelvnek és alávetik magukat egy nemzeti minősítésnek. A megalakításra kerülő önkéntes területi polgári védelmi szervezetek felépítésében és működésében követniük kell a Szervezeti és Műveleti Irányelvet.

Szervezetek részére első alkalommal egy rendszerbeállító gyakorlat keretében történik a nemzeti minősítés, amelyre egy bemutatkozó háttéranyagot (portfoliót) kell a szervezetnek benyújtania. [12] A háttéranyaggal és a terepen végrehajtott gyakorlattal bizonyítani kell a Szervezeti és Műveleti Irányelvnek való megfelelést. Évente kell képzés, felkészítés vagy bemutatók formájában frissíteni a megszerzett tudást és szinten tartani a szervezet készültségét. A minősítést ötévente kell teljes körűen megismételni. A minősített szervezetek számára egy igazoló okirat kerül kiadásra, amely feljogosítja a szervezetet, hogy mentésben vehessen részt.

A NEMZETI MINŐSÍTÉSI RENDSZER VÁROSI KUTATÁS-MENTÉS (USAR) SZABÁLYAINAK ELEMZÉSE

A nemzeti minősítési szervezeti irányelvnek megfelelően megalakított városi kutató-mentőszervezetnek képesnek kell lennie az ENSZ INSARAG irányelvnek megfelelően kialakított hazai normák egységes elvek szerinti teljesítésére. A meghatározott normák területeket fogalmaznak meg, mely területekhez számos követelmény kapcsolódik. Ezen követelményeknek a mentőszervezetnek meg kell felelnie, amennyiben nemzeti minősítést

⁴ Az ENSZ INSARAG (International Search and Rescue Advisory Group – Nemzetközi Városi Kutató Mentő Tanácsadó Csoport) által a kutató-mentőszervezetek, csapatok részére kiadott irányelvek és a nemzetközi együttműködést elősegítő szabályrendszer

⁵ Városi kutató mentő – Urban Search and Rescue

akar szerezni. A minősítés során, a kijelölt minősítő bizottság – központi mentőszervezet esetén az ENSZ INSARAG, megyei esetén a BM OKF, járási esetén az illetékes katasztrófavédelmi igazgatóság, települési mentőszervezet esetén az illetékes katasztrófavédelmi kirendeltség a kijelölő szerv - a területek követelményeinek megfelelően ellenőrzési feladatokat lát el és megállapításokat tesz valamennyi, a mentőszervezettel támasztott követelményre vonatkozólag, attól függően, hogy milyen típusú minősítés megszerzésére készült fel.

A megállapítások három félek lehetnek. Megfelelők (zöld színnel jelölik az értékelő lapon), fejlesztendők (sárga jelölést kap), nem megfelelő (piros színű jelöléssel). A minősítést szerzett mentőszervezet egyetlen piros jelölést sem kaphat. Ezt a fajta értékelést, mind a nemzetközi, mind a hazai minősítési rendszerben használják, melynek szigorúsága jelzi a minősítés értékét, ezek a csapatok biztonságát szolgálják. Ezért egyetlen „láncszem”, követelmény sem lehet „nem megfelelő” minősítésű. A területekhez kapcsolódó követelményrendszert az „USAR, városi kutató-mentő képességek” szakterület területeivel mutatom be, mert ez az a terület, amely a legátfogóbb képet adja a különböző minősítési szakterületek, fajták közül. A minősített mentőszervezetnek rendelkezni kell az alábbi képességekkel:

Felkészülés területén:

A mentőcsapat megalakulása a megalakítási szint veszélyeztetettségének megfelelően történt, a mentőcsapat képessége és kapacitása kiegészíti és erősíti a helyi, megyei és országos katasztrófavédelmi rendszert.

Alapvető általános elvárások, követelmények területén:

Rendelkezik együttműködési megállapodással a BM OKF területi szerveivel, rendelkezik a működéshez szükséges engedélyekkel, okiratokkal, továbbá Eljárási Renddel a tagok és a csapatkomponensek mozgósítására és mentésbe történő bevonására, továbbá képességekkel a hazai és külföldi mentőcsapatok fogadására, erő-eszközök összevonására.

Eszközeik, felszereléseik azonnal alkalmazható állapotban vannak tárolva, bevizsgáltak, a szükséges engedélyekkel rendelkeznek. A csapattagok kiképzettek, az adott mentési feladatnak megfelelő szaktudással rendelkeznek, továbbá rendelkeznek a bevetéshez szükséges egészségügyi alkalmassággal, és önkéntes alapon saját szabadidejük terhére vállalják a mentőcsapat alaprendeltetésében rögzített feladatokat.

Mentőcsapat vállalja a hazai minősítést, amelyet 5 évente megismétel a BM OKF által kijelölt szakértők előtt, továbbá évente frissítő gyakorlatot és képzést tart a BM OKF területi szerveinek irányításával, valamint a mentőcsapat külföldi bevetést (határon átnyúló) csak a BM OKF engedélyével végez, valamint a mentőcsapat a BM OKF és területi szerveinek irányítását elfogadja (kárhely-parancsnok). Médianyilatkozatot és közleményt a BM OKF előzetes engedélyével, csak saját tevékenységére vonatkozóan tesz.

Adminisztráció területén:

Mentőcsapat rendelkezik éves kiképzési tervvel, továbbá a működésre, a finanszírozásra és a bevetésekre rendelkezik belső eljárási renddel vagy akciótervvel (működési szabályzat) Mentőcsapat aktualizált erő-eszköz kimutatással rendelkezik.

Döntéshozatal területén:

A Mentőcsapatnak rendelkezik csapatvezetővel és vezetési törzsszel és közöttük a hatékony kommunikáció biztosított, emellett a mentőcsapat rendelkezik csapat összekötővel. Kipróbált rendszere van a bevetésen résztvevő csapattagok kiválasztására, akiknek át kell esniük az USAR csapattagok egészségügyi szűrésén közvetlenül az elindulás előtt. A csapat mentőkutyáira ugyanez vonatkozik állatorvosi szűrésen kell átesniük az elindulás előtt és évi rendszerességgel.

Az USAR csapat struktúrája területén:

Az USAR csapat struktúrája követi az INSARAG Irányelveket az alábbiak szerint:

- Vezetés,
- Logisztika,
- Kutatás, Mentés,
- Egészségügyi ellátás.

Folyamatos munkavégzés területén:

Az USAR csapat rendelkezik elegendő taggal és felszereléssel, hogy az INSARAG Irányelveknek megfelelően folyamatosan dolgozzon. Nehéz felszereltségű csapat: 10 napig 24 órán át 2 kárhelyen folyamatosan; közepes felszereltségű csapat: 7 napig 24 órán át 1 kárhelyen folyamatosan, könnyű felszereltségű csapat: 3 napig, 12 órán át 1 kárhelyen folyamatosan tud dolgozni.. Az USAR csapat teljes önellátását képes biztosítani a bevetés ideje alatt.

A képzés területén:

Az USAR csapatnak rendelkeznie kell képzési és karbantartási programmal, amely felkészíti a személyzetet az USAR tevékenységre valamint csapattagoknak a szakterületeknek megfelelő dokumentálható képesítéssel. Képesnek kell lennie a megfelelő együttműködésre más USAR csapattal a kárhelyen az alábbi helyzetekre:

- Hazai és nemzetközi USAR csapat segítséget ajánl fel.
- Hazai és nemzetközi USAR csapat technikai támogatást vagy felszerelést kér.
- Erőket megosztani és másik mentőcsapattal együtt dolgozni.
- Beavatkozás során erő-eszközöket összevonni.

Infokommunikációs kritériumok területén:

Az USAR csapatnak kommunikálni kell tudni belső irányba (csapaton belüli kommunikáció a csapattagokkal), kifelé (kártérületi kommunikáció), továbbá képesnek lennie térinformatikai (GPS, térképezés) technológiát használni.

„Cselekvési terv”-vel az alábbiak tekintetében:

- Kommunikáció
- Sürgősségi evakuáció
- Egészségügyi kimenekítés
- Kártérületi műveletek
- Védelem, biztonság
- Logisztika - Szállítás
- Eseménynapló
- Mozgósítás és visszahívás
- Kártérületi tevékenység
- Mozgósítás és megérkezés a kárhelyre.

Aktiválás, mozgósítás területén:

Az USAR csapatnak képesnek kell lennie megérkezni a kijelölt megalakítási helyre az aktiválástól számított 4 órán belül (teljes készenlét elérése). A csapatnak rendelkeznie kell több kitöltött papír-alapú adatlappal. Az alábbi összegyűjtött információval kell rendelkeznie az USAR csapat vezetésének a veszélyhelyzettel tényezőiről, és ezt meg kell osztania a csapat tagokkal:

- Aktuális helyzet,
- Időjárás,
- Védelem és biztonság, beleértve a lehetséges veszélyeket is, pl. veszélyes anyagok,

- Sürgősségi evakuáció,
- Egészségügyi, közállapotok,
- Speciális vagy nem megszokott szempontok.

Műveleti bázis területén:

Az USAR csapatnak a helyi veszélyhelyzet kezelési hatósággal együttműködve ki kell tudni választani egy megfelelő műveleti bázist, melynek biztosítani kell az alábbi feltételeket:

- Műveleti vezetése biztosítása (parancsnokság)
- Menedék a személyzet és a felszerelés számára (elhelyezés)
- Védelem, biztonság, kommunikáció
- Orvosi ellátás (csapatgatók, kutyák)
- Élelmiszer, víz (Önellátás 10 napig nehéz csapat), tisztaság, higiénia, Hulladékgyűjtő terület
- A mentőkutyáknak szánt terület, a felszerelés karbantartására, javítására szolgáló terület
- Önfenntartás 10 napig (áramellátás, működés, karbantartás, ellátás, elhelyezés)

USAR műveletek területén:

Veszélyhelyzeti koordináció és tervezés során mentőcsapatnak rendelkeznie kell eszközökkel, hogy a helyi vagy megyei irányítással és más mentőcsapattal együtt dolgozzon. Az USAR csapatnak el kell végeznie a helyzetfelmérést és felderítést, mely információkat meg kell osztania a hatóságokkal (védelmi igazgatás).

A mentőcsapat egészségügyi komponense együtt kell, hogy működjön az egészségügyi hatóságokkal az alábbiakban:

- egészségügyi támogatásban együttműködni (oltatás)
- a sérültet ellátni és szállításra előkészíteni
- súlyos szerencsétlenség felszámolásában való közreműködésre a hatóságokkal.

Az USAR csapat vezetése (vezetője) folyamatos vezetést kell, hogy tudjon biztosítani, illetve ellenőrzés alatt kell, hogy tartsa az összes általa irányított műveleti helyszínt. A csapatnak rendelkeznie kell előre nem látott eseményekre való felkészülési tervvel (betegség, haláleset, evakuációt gátló tényezők, kommunikációs zavar, technikai meghibásodás).

Beavatkozás esetén a csapatvezető eseménytől függően lehetőleg összekötője útján folyamatosan, hosszantartó hazai igénybevétel esetén naponta 17.00 óráig írásban jelent a helyi veszélyhelyzet-kezelési hatóság kijelölt kárhely-parancsnokának és a küldő BM OKF területi szervének.

Műveleti kapacitás területén:

Az USAR csapatnak használnia kell egy csapat irányítási rendszert a tagok tevékenységének nyomon követésére (táborban, kárhelyszínen, zárt műveleti területen tartózkodók nyilvántartása). A csapatnak a műveleti tervét aktualizálni kell, ennek alapján szakszerű felderítés kell végrehajtania, melynek során interjút kell készítenie a helyiekkel információgyűjtés céljából. A felderítés során végeznie kell strukturális felmérést, melyre rendelkeznie kell kárfelmérő adatlappal. A felderítés során a csapatnak végeznie kell veszély/kockázat értékelést, jeleznie kell a veszélyes anyagok jelenlétét, illetve figyelmeztetnie kell a hatóságokat (egészségkárosító körülmények, elektromosság, környezeti károk, másodlagos veszélyek). Valamint használnia kell az INSARAG jelölési rendszert.

Kutatási műveletek területén:

Az USAR csapatnak meg kell terveznie a rendelkezésére álló információk alapján, hogy milyen kutatási felszerelést kell magával vinnie, amikor a műveleti bázisról a művelet helyszínére megy. A művelet során át kell, hogy kutassa a zárt (üreges) helyeket is, melynél kutyás és műszeres kutatást (kamerák és akusztikus kereső készülékek) is végez. Közepes mentőcsapat csak az egyik fajtával kell kötelezően rendelkezzen. A kutató csapattagoknak a kutyák személyjelzése és/vagy a műszere kutatás eredménye alapján a sérült személyek helyét meg kell tudni határozni. A mentőcsapatnak koordinált kutatási műveleteket kell tudnia végezni, a saját kárterületi eljárási rendjének megfelelően.

Mentési műveletek területén:

A nehéz felszerelésű USAR csapatok esetében külön kárhelyeken külön logisztikai támogatás szükséges. A közepes felszerelésű USAR csapatok esetében a folyamatos munkavégzés egyidejűleg két helyszínen való biztosítása nem követelmény. Az USAR csapat mentést zárt helyeken is el kell, hogy végezze, melyhez a rendelkezésére álló információk alapján meg kell tudja határozni, hogy milyen felszerelést kell magával vinnie, mielőtt elindul a műveleti bázisról a művelet helyére.

Az USAR csapatnak képesnek kell lennie a következő anyagok átvágására, áttörésére, bontására ahhoz, hogy kimentse a beszorult áldozatokat: városi törmelék, betonfalak, padlók, oszlopok, tartógerendák, acélszerkezetek, betonvas, faanyagok az alábbi keresztmetszeti méretekből:

Leírás	Nehéz USAR csapat	Közepes USAR csapat
Betonfalak és padlók	300 mm	150 mm
Betonoszlopok és tartó gerendák	450 mm	300 mm
Acélszerkezet	6 mm	4 mm
Betonvas	20 mm	10 mm
Faanyag	600 mm	450 mm

1. számú táblázat. USAR csapat képességei, Forrás: ENSZ INSARAG Irányelvek

Emellett a mentőcsapatnak képesnek kell lennie a mentési műveletek eredménye végrehajtása érdekében függőleges felhatolásra egy üregbe, áthatolásra oldalirányban egy üregbe, függőleges lehatolásra egy üregbe „piszkos” módszerrel (amelynek köszönhetően a törmelék az üregbe esik) és függőleges lehatolás egy üregbe „tisztá” módszerrel (amely meggátolja, hogy a törmelék az üregbe essen).

Az USAR csapatnak végre kell tudni hajtani a szerkezeti betonoszlopok és – gerendák összeszerelését, emelését, mozgatását pneumatikus emelő berendezés, hidraulikus emelő berendezés, csörlők, egyéb kézi szerszámok, daru, illetve egyéb nehéz berendezés segítségével az alábbiak szerint:

Leírás	Nehéz USAR csapat	Közepes USAR csapat
Kézi	2,5 tonna	1 tonna
Mechanikus	20 tonna	12 tonna

2. számú táblázat: USAR csapat képességei, forrás: ENSZ INSARAG Irányelvek

Az USAR csapatnak a szerkezeti elemek oldalirányú és függőleges dúcolását, stabilizálását is szakszerűen végre kell, hogy tudja hajtani (alá- és megtámasztás) szorítók, ékek ablak/ajtó támaszok segítségével, függőleges dúcolás, keresztirányú dúcolás, vízszintes dúcolás módszerével.

A mentőcsapatnak a mentési műveletek során csapat műszaki kötélhasználati kapacitását biztonságosan kell tudnia alkalmaznia a függőleges emelő és leengedő rendszer létrehozásában, használatában, továbbá hosszirányú áttoló rendszer létrehozásában, használatában magas oldalsó ponttól az alacsonyabb biztonságosabb pontig mentett személlyel. Emellett a kutyavezetők a keresőkutyákkal, közösen 4-5m mélyre, alpinechnika segítségével biztonságosan le kell, hogy tudjanak ereszkedni.

Orvosi ellátás területén:

Az USAR csapat sürgősségi ellátást kell, hogy tudjon biztosítani zárt helyeken összedőlt épületben, az áldozat túlélésének növelését az elérésüktől kezdve, a kimentés ideje alatt és egészen átadásuk pillanatáig.

A mentőcsapatnak biztosítani kell az adminisztrált orvosi ellátást az USAR csapattagok számára, melyek elsődleges ellátás, sürgősségi betegellátás, egészségügyi szűrés, mentőkutyák orvosi ellátása kell, hogy legyen.

Biztonsági szempontok területén:

A mentőcsapatnak az INSARAG jelzési rendszert gyakorlattan kell tudni használni. A műveletek során a csapattagoknak megfelelő egyéni védőfelszereléseket, pl. sisakot, szem- és fülvédő eszközt, légzőkészüléket, védőkesztyűt használni kötelező. A csapatnak alkalmaznia kell a biztonságot figyelő elemeket, rendszereket, és az állományt ki kell képezni az ezzel kapcsolatos biztonsági, munkavédelmi szabályok betartására (például: mentőerők sürgősségi evakuációja).

Visszavonási fázis feladatainak területén:

A mentőcsapat visszavonása helyi veszélyhelyzet kezelési hatósággal koordináltan történhet, melynek során csapat vezetésének döntést kell hoznia, hogy milyen felszerelést adhatnak át a hatóságoknak. A visszavonás után 30 napon belül a csapatnak el kell készítenie a bevetési jelentését az alkalmazást elrendelő szerv felé.

Dokumentumok területén:

Az USAR csapattagoknak rendelkezni kell érvényes személyazonossági igazolvánnyal, érvényes egészségügyi igazolásokkal (oltás, tüdőszűrő, orvosi alkalmassági), balesetbiztosítással. Emellett a csapatnak rendelkezni kell a kereső kutyák oltási könyvével és mikrochip nyilvántartással valamint a megszerzett minősítését igazoló „teljesítményfüzettel”. Rendelkezni kell továbbá a tagok kiképzettségét igazoló engedélyekkel (kisgépközleői engedély stb.), a gépjárművezető a kategóriának megfelelő vezetői engedéllyel. E mellet a mentőcsapat az alábbi csapatot érintő további dokumentumokkal kell, hogy rendelkezzen:

- Az USAR csapat csapattagjainak névjegyzékével (szükséges személyi adatokkal).
- Az USAR csapat adatlapja (kapacitás, képesség összesített kimutatása).
- A csapattagok kapcsolattartási adatai sürgősség esetére.
- A felszerelések jegyzéke a rádiófrekvenciákkal.
- A veszélyes árukkal kapcsolatos szállítói nyilatkozat.
- A felszerelések engedélyei, biztosításai.
- Egészségügyi felszerelések listája.
- Keresőkutyák adatainak listája (súlya, szükséges szállítóboksz mérete stb.).
- Eszközökre biztosítással. Harmadik személynek okozott kár esetén felelősség biztosítással.
- A használt műszaki-mentő eszközök, járművek esetén a bevizsgálási, felülvizsgálati és alkalmazhatósági engedélyekkel.

Alapvető megállapítások:

A magyarországi önkéntes mentőszervezetek megalakítása során elsőrendű prioritásként kezeltük és kezeljük a mentőcsapatok felkészítését. Az önkéntes mentőszervezetek rendszerbe

állítása és nemzeti minősítése nem fejeződött be. Mivel a folyamat – megítélésem szerint - nem az elméletileg optimális módon, alulról felfelé építkezve jött létre, még számos teendőnk van a legalacsonyabb szint, a települési mentőszervezetek megalakítása és felkészítése, fejlesztése területén. A felkészítésnek, képzésnek, gyakorlati ismeretek bővítésének és az új technológiák eszközök használatának elsajátítása is alulról – felfelé az egyszerűbbtől az összetettebb feladatok megoldásáig kell vezetnie. A mentőszervezetek gyakorlati alkalmazásai azt igazolják, hogy azok az önkéntes szervezetek tudják hatékonyan és eredményesen támogatni a katasztrófavédelem hivatásos szervezete által irányított védekezést, melyek a nemzetközi normáknak megfelelő tematikus felkészítésen és minősítésen megfeleleltek.

ÖSSZEGZÉS

A mértékadó nemzetközi beavatkozási tapasztalatok (például: HUNOR szerbiai árvízi bevetés) és árvízi beavatkozási tapasztalataim szerint is a folyamatos magas szintű műveleti hatékonyság csak akkor biztosítható, ha az INSARAG elveknek megfelelő, magas szintű, ismétlődő elméleti és gyakorlati felkészítésben részesítjük a megalakuló önkéntes mentőszervezeteket. [13]. A képzések, felkészítések hatékonysága, az elsajátított kompetenciák, az együttműködési készség szintje jól mérhető a nemzeti minősítések rendszerében. A nemzeti minősítő rendszer elemeit tovább kell fejleszteni és a technológia fejlődésével megalakuló új képességek területén is – mint például a légi felderítés pilóta nélküli légi járművel – meg kell alkotni a nemzeti minősítési követelményeket. A gyakorlatok szerepe különösen a nagy kiterjedésű és a bonyolult káreseteknél értékelődik fel. A gyakorlatok napjainkra az egyszerű homokzsák töltésből komplex árvízi védekezéssé nőttek ki magukat. A gyakorlatoknak ezért jól szabályozottnak, tervezhetőnek és hatékonynak kell lenni [14].

A mentőszervezetek felkészítésének egyik leghatékonyabb eszköze a megfelelő szakmai színvonalú képzés és továbbképzés biztosítása. A katasztrófavédelmi feladatok ellátásához elengedhetetlen a katasztrófavédelmi és azon belül az katasztrófavédelmi műveleti felsőfokú képzés fejlesztése és továbbfejlesztése. Ezen képzés Magyarországon a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen Katasztrófavédelmi Intézeténél folyik. [15] [16] [17] [18]

Javaslatom szerint a felkészítési, képzési rendszer is folyamatos felülvizsgálatra, elemzésre, korszerűsítésre és átalakításra szorul. Mi indokolja ezeket a kijelentéseket? A biztonsági környezet folyamatosan változik, változnak a veszélyek, azok mértéke, pusztító hatásaik. De változik a technika a technológia. Folyamatosan jelennek meg a nemzetközi biztonsági piacon az új innovációk. Ma már szinte elképzelhetetlen egy területi szintű önkéntes mentőszervezet légi felderítési képesség nélkül. Habár korábban több hazai önkéntes mentőszervezet is integrálta a motoros- és vitorlázó repülőgép valamint motoros siklóernyő kapacitásokat a képességei közé, ezek a lehetőségek leginkább csak a rendszerbeállító gyakorlatokon és bemutatókon jelentek meg. Ma az UAV6-k különböző szintű specifikációi szinte minden területi rendeltetésű mentőcsoport eszközparkjában megtalálhatók. Mivel pilóta nélküli felderítő légi járművek alkalmazására vonatkozó nemzeti szabályozás sem jelent még meg, ezért a felkészítésekbe sem tudjuk a jogszabályi lehetőségeket és korlátokat beépíteni.

⁶ pilóta nélküli repülőgép - *Unmanned Aerial Vehicle* vagy *Remotely Piloted (Aerial) Vehicle*, RPV, am. „távrolról irányított (légi) jármű”, vagy drón

Javaslom ezen a területen is megalkotni a nemzeti felkészítési és minősítési követelményeket valamint a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Repülő Intézet már beindított drónkezelői tanfolyamon felkészíteni a mentorokat. [19]

Az UAV-k elterjedése ezen a területen csak egy példa a folyamatosan változó technikai és technológiai fejlődésre, melyek integrálása a mentési technológiákba az önkéntes mentőszervezetek esetében gyakran megelőzi a hivatásos szervezeteket.

Összegzett megállapításként elmondható, hogy az önkéntes mentőszervezetek felkészítése, képzése, gyakoroltatása a technikai és technológiai fejlesztések nyomán követése, a szabályozási- és képzés rendszerbe építése elengedhetetlenül fontos valamennyi megalakítási szinten.

Felhasznált irodalom

- [1] Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XXXI. cikk (5) bekezdés
- [2] Endrődi István: A magyar önkéntes polgári védelmi szervezetek szerepe hazánkban, az új katasztrófavédelmi törvény alapján.
<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan463.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [3] 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100128.TV (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [4] Endrődi István - Csepregi Péter - Teknős László: Az önkéntes polgári védelmi erők új dimenziója, avagy a magyar Felsőoktatási Intézmények Önkéntes Mentőszervezeteinek megalakításának szükségessége, jelentősége a hazai katasztrófavédelmi rendszerben. Budapest, 2014. p. 12. <http://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/532-onkentes-mentoszervezetek-a-felsooktatasi-intezmenyekben-tudomanyos-dij-2014.pdf> (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [5] Online:
http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=polgarivedelem_minositesek (Letöltés: 2016. 04. 13.)
- [6] Muhoray Árpád - Teknős László: A HUNOR hivatásos nehéz kutató - mentő mentőszervezet alkalmazásának logisztikai feladatai. HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA 25:(E-szám) pp. 15-16. (2015).
http://real.mtak.hu/23389/1/2_MUHORAY_TEKNOS.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [7] Teknős László: A lakosság és az anyagi javak védelmének újszerű értékelése és feladatai a klímaváltozás okozta veszélyhelyzetben. PhD (doktori) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola, Budapest, 2015. p. 7.
http://hhk.uni-nke.hu/uploads/media_items/doktori-phd-ertekezes-1.original.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [8] Kiss Béla - Muhoray Árpád: A hazai kutató-mentő szervezetek: Légi járművek alkalmazhatósága kutató-mentő feladatok ellátásában. Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata 24:(1-2) p. 96. (2014)
http://mhtt.eu/hadtudomany/2014/1_2/2014_1_2_9.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [9] Takács Árpád: Polgári védelmi szervezetek riasztási gyakorlata. Katasztrófa és tűzvédelmi szemle 2011. XVIII. évfolyam 6. szám. pp. 43-45. ISSN1218-2958.
- [10] Teknős László - Csepregi Péter - Endrődi István: Felsőoktatási intézmények önkéntes mentőszervezeteinek jelentősége, helye, szerepe a katasztrófavédelem rendszerében. Hadtudomány: A Magyar Hadtudományi Társaság Folyóirata 24:(1) p. 165. (2014).

- http://mhtt.eu/hadtudomany/2014/2014_elektronikus/12_TEKNOS_CSEPREGI_ENDR_ODI.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [11] Online:http://www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/polgarivedelem/insarag_iranyelvek-modszertan_201103_hu.pdf (Letöltés: 2016. 04. 13.)
- [12] Online:
http://www.katasztrofavedelem.hu/letoltes/polgarivedelem/portfolio_minta.pdf?5
(Letöltés: 2016. 04. 13.)
- [13] Tamás Timár: HUNOR, the Hungarian international rescue team achieves INSARAG accreditation. Fire & Rescue Journal 2013. évf. 2. szám. pp. 45-47. ISSN No: 0964-972719.
- [14] Endrődi István - Ország Imre: Az „Önkéntes polgári védelmi szervezetek európai együttműködési fóruma” (European Cooperation Forum – ECF) valamint A „Regionális partnerségi együttműködés”-ek (Regional Partnership Cooperation – RPC) Polgári Védelmi Szemle 2011. 1. szám. pp.128-136. ISSN 1788-2168.
- [15] Janos Bleszity, Lajos Katai-Urbán, Zoltan Grosz: Disaster Management in Higher Education in Hungary, ADMINISTRATIVA UN KRIMINALA JUSTICIJA - LATVIJAS POLICIJAS AKADEMIJAS TEORETISKI PRAKTISKS ZURNALS 67: (2) pp. 66-70.
- [16] Bleszity János, Kátai-Urbán Lajos: Подготовка специалистов в области промышленной безопасности в Венгрии, POZHARY I CHREZVYCHAJNYE SITUACII: PREDOTVRASHENIE LIKVIDACIA 11: (2) pp. 53-58.
- [17] Teknős László: Nemzeti Közszerződési Egyetem Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálatának jelentősége a lakosság és az anyagi javak védelmében. p. 50.
<http://mhtt.eu/files/2015/POSZTERKIADVANY.pdf> (Letöltés: 2016. 04. 14.)
- [18] Teknős László - Schweickhardt Gotthilf: The role of the voluntary disaster management service in the education of the National The University Oof Public Service: (Az önkéntes katasztrófavédelmi szolgálat szerepe a Nemzeti Közszerződési Egyetem oktatási rendszerében). Bolyai Szemle 2015:(2) pp. 108-110. (2015) http://uni-nke.hu/uploads/media_items/bolyai-szemle-2015-02.original.pdf (Letöltés ideje: 2016. 04. 18.)
- [19] Drón kezelő tanfolyam a Nemzeti Közszerződési Egyetemen -
<http://www.honvedelem.hu/cikk/52252> (Letöltés: 2016. 05. 02.)